NASIONALE SENIOR SERTIFIKAAT-EKSAMEN
MEI 2024

GESKIEDENIS: VRAESTEL I

NASIENRIGLYNE

Tyd: 2 uur 100 punte

Hierdie nasienriglyne word voorberei vir gebruik deur eksaminatore en sub-eksaminatore, van wie almal 'n standaardiseringsvergadering moet bywoon om te verseker dat die riglyne konsekwent geïnterpreteer en toegepas word in die nasien van kandidate se skrifte.

Die IEB sal geen besprekings of korrespondensie oor enige nasienriglyne voer nie. Daar word erken dat daar verskillende sienings oor sommige sake van klem of detail in die riglyne kan wees. Dit word ook erken dat, sonder die voordeel van bywoning van 'n standaardiseringsvergadering, daar verskillende interpretasies van die toepassing van die nasienriglyne kan wees.

IEB Copyright © 2024

AFDELING A BEREDENEERDE OPSTEL

Beantwoord **EEN** vraag uit hierdie afdeling.

Skryf 'n beredeneerde opstel wat bewys lewer van ontleding, interpretasie, verduideliking en argumentering. Dit moet ongeveer 800 tot 900 woorde lank wees.

VRAAG 1 DIE KOUE OORLOG

Ontleed die rol van die Volksrepubliek van China in die verandering van die magsbalans in die Koue Oorlog krities.

Argument

Om krities te kan analiseer, moet kandidate die rol van die VRC uit verskeie oogpunte beskou en tot 'n gevolgtrekking/oordeel kom oor die impak op die magsbalans. Kandidate moet ondersoek hoe China die Koue Oorlog van hoofsaaklik bipolêr na (ietwat) tripolêr verskuif het.

Konteks
- Koue Oorlog spanning en magstryd tussen die VSA en USSR
- China word in 1949 kommunisties ná burgeroorlog onder Mao Tse-Tung
- Kan kortliks verwys na die Groot Sprong Voorwaarts en die Kulturele Revolusie

Inhoud
- **Alliansie met die Sowjet Unie**
  - Sino-Sowjet Vriendskapsverdrag
    - USSR verskaf finansiële bystand en tegniese adviseurs
    - Hervestiging van Chinese oostelike spoorlyn en twee hawens na China
    - Wedersydse verdedigingsklousule – sal saamstaan teen militêre bedreiging
    - *Sodoende verander die VRC se alliansie met die USSR die magsbalans, aangesien twee groot, kommunistiese moondhede nou met mekaar verbonde is, wat deur die VSA as 'n 'twee-teen-een'-bedreiging beskou word*
  - Verenigde Nasies
    - USSR onttrek uit protes aan die Veiligheidsraad wanneer die Veiligheidsraad-setel vir China aan die RVC eerder as die VRC gegee word
    - *Dit veroorsaak 'n verskuiwing in die magsbalans by die VN – USSR se poging om steun te toon beteken eintlik dat die VSA in toekomstige besluite die vermoë het om besluite deur te druk tot nadeel van die kommunistiese state, bv. Korea*
  - Verskillende interpretasies van vennootskap
    - Mao beskou die VRC en USSR as gelykes; Stalin beskou die VRC as 'n mindere vennoot
    - Die VRC verwag meer ondersteuning as wat hulle van die Sowjette kry
    - Koreaanse Oorlog – VRC ten volle toegewyd, verwag dat Sowjette dieselfde sal doen, maar USSR beperk sy betrokkenheid, wat veroorsaak dat die VRC verraai voel
    - *Alhoewel daar 'n verskuiwing was, is die alliansie nie so sterk as wat vermoed is nie en gevolglik bly die hoofrolspelers die VSA en USSR, met die VRC wat 'n mindere rol vervul*

IEB Copyright © 2024

- **Sino-Sowjet breuk**
  - Khrushchev en Mao spanning
    - Khrushchev se geheime toespraak en kritiek op Stalin maak Mao kwaad
    - Verskillende houdings teenoor die Weste – Mao beskou die VSA as 'n 'papiertier' en dat die 1950s 'n aggressiewer verspreiding van kommunisme moet sien; Khrushchev wil 'vreedsame naasbestaan' met die Weste sien
    - Verdedigingsooreenkoms in 1957, MAAR Khrushchev se besoek aan die VRC in 1958 vererger spanning – Khrushchev onttrek raadgewers aan die VRC. Daarbenewens is die USSR huiwerig/traag om die beloofde kerntegnologie te verskaf
    - *Dit toon dat die USSR steeds meer mag het om besluite te neem sonder die VRC/RVC as 'n mindere mag, met die USSR steeds die belangrikste speler*
    - USSR en VRC het verskillende interpretasies van kommunisme
    - Khrushchev kritiseer die Groot Sprong Voorwaarts
    - USSR bly neutraal in VRC-botsings met Indië
  - Sino-Sowjet breuk
    - Teen 1960 is die alliansie verby
    - USSR onttrek sy oorblywende raadgewers uit die VRC
    - USSR onttrek al sy vorige ondersteuning
    - *Op hierdie stadium verloor die VRC die bondgenoot wat die VSA die magsbalans verskuif*
  - Spanning vererger
    - Mao kritiseer Khrushchev se hantering van die Kubaanse missielkrisis
    - Grensgeskille, bv. USSR skaar hom by Indië oor VRC-Indië-botsing in 1962; vanaf 1963 botsings betreffende die Sino-Sowjet-grens
    - 1964 – die *VRC ontwikkel sy eie kernwapens onafhanklik– dit maak van hom 'n kernmoondheid wat, hoewel dit steeds nie op gelyke voet met die USSR of VSA is nie, meer invloed as voorheen op sy eie het, sonder die bondgenootskap met die USSR*
    - 1967 Rooi Leër beleër die Sowjet-ambassade in Beijing
    - 1969-grensbotsings in Xinjiang-provinsie lei tot 1,5 miljoen soldate wat op die grens gestasioneer word, met periodieke gewelddadige botsings
    - *Hierdie spanning kan beskou word as die VRC wat eie mag uitoefen as teenvoeter vir die USSR, en sodoende die balans van Koue Oorlog mag verander, hoewel nooit in so 'n mate dat die VSA in staat is om die Sowjette te bedreig nie*

- **Veranderende verhouding met die VSA**
  - Koreaanse en Viëtnamese oorloë; RVC
    - Ondersteun opponerende magte in beide oorloë
    - SEATO as 'n bedreiging vir die VRC
    - VSA verskaf bystand en beskerming aan die RVC in Taiwan deur die Wedersydse Verdedigingsverdrag van 1954
    - *Dit is voorbeelde van die VRC en VSA wat direk teengestaan is, en die VSA se vrees vir die VRC as 'n bedreiging in die Koue Oorlog, wat 'n beperkte verskuiwing in magsbalans aandui*
  - Mao en Nixon
    - Ná die Sino-Sowjet-breuk word daar gevrees dat die VRC vyandig teenoor albei supermoondhede sal wees
    - Die VSA vrees ook vyandigheid teenoor die VRC sowel as die USSR, veral omdat die VSA probeer om militêre besteding te besnoei in reaksie op teenkanting van die Viëtnam-oorlog

IEB Copyright © 2024

  - *Dit dui dus aan dat hoewel die VRC te swak is om die magsbalans heeltemal te verskuif, dit steeds 'n groot strategiese kommer vir die VSA is*
  - VSA en VRC begin in die 1970's werk aan détente
  - 1971 – Kissinger besoek die VRC; VSA onttrek steun aan die RVC en die VRC neem sy setel in die Veiligheidsraad; tafeltennistoernooi/'ping-pong diplomasie'
  - 1972 Nixon besoek China. Nixon en Zhou Enlai onderteken die Shanghai Communique waarin die VSA 'n enkele China bevestig
  - Die VRC kan dus sy hefboom tot sy eie voordeel gebruik, wat die vermoë toon om mag uit te oefen
  - Verhouding verbeter verder – in 1976 vervang Deng Xioping Mao, en die VRC beskou die USSR as sy grootste bedreiging, eerder as die VSA; 1978 Jimmy Carter onttrek alle steun aan Taiwan en erken die VRC as die enigste wettige regering; 1979 volle diplomatieke betrekkinge tussen die VRC en die VSA gevestig
- *Die VRC is in staat om die Koue Oorlog se magsbalans te verander en 'n eie pad in die Koue Oorlog te volg, wat die VSA sowel as die USSR in verskillende mate vanaf die 1950s tot laat 1970s bedreig. Die VRC was deel van die groter Koue Oorlog-stryd om oorheersing, alhoewel dit nooit so 'n groot mag soos die VSA of die USSR kon wees nie. Die rol wat dit in die magsbalans gespeel het, was grootliks as 'n sterk bondgenoot van óf die VSA óf die USSR*

- **Uitbreiding van Chinese mag (opsioneel)**
  - *Die VRC kan sy mag streekswaarts in Tibet uitbrei, vyandige verhoudings met Indië hê, in 1979 'n mislukte inval op Viëtnam loods; dreigemente om Taiwan binne te val*
  - *Die VRC was dus ietwat van 'n streeksmag wat sy eie mag in die Koue Oorlog uitgeoefen het*
  - Die VRC ondersteun onafhanklikheidsbewegings in ander wêrelddele, ontwikkel handels- en diplomatieke bande en steun bevrydingsbewegings. *Hierdeur tree dit soortgelyk aan die ander supermoondhede op, en is dikwels in konflik met hulle in 'n poging om bondgenote in nuwe onafhanklike state te verkry*
  - Groot betrokkenheid in Afrika, bv. Tan-Zam-spoorlyn, ondersteuning vir COREMO in Mosambiek, FNLA in Angola, ZANU in Zimbabwe, PAC in Suid-Afrika (en 'n mate van steun vir die ANC voor die Sino-Sowjet-breuk; SWANU in Namibië; rig guerrilla-opleidingskampe in Ghana en Algerië op
  - Verskaf ook wapens aan kommunistiese groepe in Bolivië, Peru en Colombië
  - *China verskuif dus die magsbalans in hierdie streke wat andersins deur die VSA of die USSR ondersteun sou word. Sy beperkte ekonomie bring egter mee dat sy invloed kleiner bly as dié van die VSA en USSR en dus is sy impak op mag in hierdie streke beperk*

IEB Copyright © 2024

OF

VRAAG 2 BURGERLIKE OPSTAND IN SUID-AFRIKA

Ontleed die rol van die Swart Bewussynsbeweging in anti-apartheidsaktivisme gedurende die 1970s in Suid-Afrika krities.

Argument

Om krities te kan analiseer, moet kandidate die rol van die Swart Bewussynsbeweging uit verskeie oogpunte beskou en tot 'n gevolgtrekking/oordeel kom oor die impak daarvan op die anti-apartheidsbeweging. Die Swart Bewussynsbeweging verskaf nuwe benaderings tot aktivisme.

Konteks

- Toenemende onderdrukking in die 1960's en 'n gebrek aan leierskap in die sogenaamde 'stil 60's' – onderdrukking ná Sharpeville; arrestasie en ballingskap van hoofleiers, veral na Rivonia-verhoor
- Ontwikkeling van Swart Bewussyn via SASO (Biko, Pityana, Moodley, Ramphele, ens.) en die wegbreek van NUSAS

Inhoud

- **Impak van Swart Bewussyn-filosofieë**
  - Biko beklemtoon die belangrikheid van geestelike bevryding, trots op swart erfenis en kultuur, die behoefte aan selfbeskikking en 'n swart-beheerde stryd.
  - *Dit verskil van die ANC-benadering van veelrassigheid en gee aan swart Suid-Afrikaners (veral die jeug) 'n nuwe rigting en filosofie om weerstand aan te wakker. Die aspek van selfbeskikking word deur pan-Afrikanisme geïnspireer en gee nuwe stukrag aan organisasies*
  - Strewe na 'n totale transformasie van die SA samelewing en om apartheid te beëindig, algehele gelykheid alhoewel hulle dit nie op kort termyn in die praktyk kon bereik nie. *Dit dra egter by tot 'n herlewing van die stryd*
  - Definisie van selfwaarde in eie terme en die opvattings van swart wees as positief en nie in verhouding tot witheid nie, Swart Teologie
  - *Dit lei tot broodnodige sielkundige bevryding wat gesien kan word in die toenemende felheid van anti-apartheidsaktivisme vanaf die middel-1970's, hoewel dit nie slegs aan Swart Bewussynsbewegings toegeskryf kan word nie*
  - Publikasies soos 'Thrust', 'Black Review', gemeenskapskoerante en Biko se skryfwerk as 'Frank Talk' versprei die idees van Swart Bewussynsbewegings en sy invloed

- **Studenteaktivisme, vakbondwese en gemeenskapsorganisasie**
  - Swart Bewussyn studente-unies soos SASO (wegbreek van NUSAS), SASM *bring die stryd meer direk in die sfeer van die jeug as wat dit voorheen was*
  - Sommige Swart Bewussyn-ondersteunde vakbonde soos BAWU is in 'n mate by die verhoogde vakbondaktiwiteit in die 1970's betrokke, *alhoewel Swart Bewussyn nie die primêre oorsprong van hierdie toename was nie*
  - Oorkoepelende liggame soos die Black People's Convention, Black Parents' Association wat tot stand gekom het om aktiwiteite te koördineer, *is 'n nuwe, meer gemeenskapsgebaseerde metode van aktivisme wat vir die apartheidsregering moeiliker was om te onderdruk weens hul losser struktuur*
  - Fokus op alternatiewe instellings en gemeenskap-selfstandigheid/onafhanklikheid deur die swart gemeenskapsprogramme, bv. Zanempilo Kliniek, dagsorgsentrums, skepping van tuisgebaseerde nywerhede en ekonomiese koöperasies, Zimele-trustfonds vir politieke gevangenes – *is 'n nuwe manier om weerstand/aktivisme te*

benader wat staatmaak op die bou van gemeenskappe en interne ondersteuning in weerwil van die regering, eerder as georganiseerde openbare protes

- **Soweto/1976 Opstand**
  - Die Swart Bewussynsbeweging beïnvloed studente in hoërskole deur publikasies soos 'Thrust'. SASO-gegradueerdes soos Ongopotse Tiro word onderwysers *en kan dus jongmense beïnvloed, alhoewel dit moeilik is om die mate van hierdie invloed te meet*
  - Die Swart Bewussynsbeweging vind veral byval by die jeug wat gekonfronteer word met 'n besondere stryd en onsekerheid oor die lewe na skool, en frustrasie met die ongelykhede van Bantoe Onderwys
  - Jeugkultuurklubs (soos Debatsverenigings en Dansklubs) word toenemend deur Swart Bewussynidees beïnvloed en dit word plekke vir jongmense om dinge te bespreek en te debatteer. *Dit veroorsaak 'n politisering van die jeug en gee uitdrukking aan hul woede en frustrasie*
  - SASM kom tot stand as 'n skoolgebaseerde studente-unie, geskoei op SASO en belyn met Swart Bewussyn-ideologieë, en speel 'n belangrike rol in die organisasie van die Soweto-opstand. Lede van die SSRC word ook sterk deur Swart Bewussyn beïnvloed. *Daar word gedebatteer oor die mate waarin Swart Bewussyn die Soweto-opstand beïnvloed het en hoeveel leiers hulle direk met die beweging vereenselwig het, maar dit is seker dat party beslis het, en dat die Swart Bewussyn nuwe stukrag aan studente en die taal/instrumente verskaf het om hul onderdrukking teen te staan.*
  - Daar was ander, nie-swartbewussynverwante invloede op die opstand, soos die toenemende protes van vakbonde in die vroeë 1970's, die onafhanklikheid van Angola en Mosambiek, toenemende swak toestande in die townships, frustrasie met Bantoe Onderwys in die algemeen, en die instelling van die Afrikaans-medium Dekreet wat tot die opstand gelei het. *(LW – hierdie opstel se fokus is op Swart Bewussyn en behoort NIE 'n vergelyking te wees van die verskillende faktore wat tot die opstand bygedra het nie)*
  - *Daar kan dus geargumenteer word dat Swart Bewussyn se invloed gering was in vergelyking met die ander faktore, maar ook dat dit die invloed van Swart bBewussyn was wat studente toegelaat het om hulself na waarde te skat en hulself as agente van verandering te beskou. Kandidate kan verskil in hoe hulle die rol van die Swart Bewussynsbeweging in hierdie geval aanspreek, maar daar moet 'n mate van erkenning wees van die rol daarvan in die opstand*

- **Regeringsoptrede [opsioneel]**
  - Die regering slaan in die 1970's op die Swart Bewussynsbeweging toe wanneer dit duidelik word dat dié beweging daarop gemik is om die apartheidstaat te laat verbrokkel. *Dit kan dien as bewys dat die Swart Bewussynsbeweging 'n groot rol in aktivisme gespeel het, omdat die regering veral swart bewussyn-leiers geteiken het*
  - 1973 – 8 leiers verban, Biko tot King Williams Town ingeperk
  - Noodtoestand en meer verbannings ná die 1976-opstand
  - SASO-Swart Bewussynsverhoor van 1976 lei tot die skuldigbevinding van 9 hoof-leiers van die Swart Bewussynsbeweging ingevolge die Terrorismewet en hul gevangenskap op Robbeneiland
  - Die Swart Bewussynsbeweging is in 1977 saam met alle ander Swart Bewussyns-verwante organisasies verbied
  - Veral Biko is geteiken en in aanhouding vermoor
  - *Toon die regering se behoefte om hierdie nuwe beweging te onderdruk en die impak daarvan op aktivisme te onderdruk*
  - *Regeringsonderdrukking kon die groot Swart Bewussynsorganisasies onderdruk en daar kan aangevoer word dat dit die rol van die beweging in aktivisme sedert die*

IEB Copyright © 2024

latere helfte van die 1970's beperk het. Die beweging was egter van nature filosofies en die idees het voortgegaan om Swart Suid-Afrikaners te beïnvloed en voortgesette weerstand te inspireer.

OF

VRAAG 3 DIE EINDE VAN DIE KOUE OORLOG EN 'N NUWE WÊRELDORDE

Ontleed die rol van politieke en ekonomiese probleme se bydrae tot die ineenstorting van die Sowjetunie krities.

Argument

Om krities te kan analiseer, moet kandidate Gorbachev se hervormings en die impak wat dit in die Sowjetunie gehad het uit verskeie oogpunte beskou en tot 'n gevolgtrekking kom oor hul rol in die ineenstorting.

Konteks

- Konteks moet ideaal gesproke met die inhoud verweef word waar (van toepassing)
- Koue Oorlog spanning en veranderende verhoudings
- Afsterwe van Sowjet-leiers en opkoms van Gorbachev
- Kommunistiese ekonomiese en politieke struktuur

Inhoud

- **Politieke probleme**
  - **Kwessies wat die USSR in die gesig staar**
    - Geen vryheid in die politieke lewe nie, kan nie die regering kritiseer nie, *dus het die regering geen aansporing om in die behoeftes van die mense te voorsien nie*, *wat afkeer en woede veroorsaak*
    - Kommunistiese Party verloor steun
    - Betrekkinge met sowel die Weste as die VRC is gespanne, *wat tot toenemende isolasie en 'n onstabiele internasionale situasie vir die USSR lei*
    - Leierskap is oud, konserwatief en die dood van leiers *beteken dat daar min verbetering was; die bevolking raak gefrustreerd*
    - Toenemende hunkering na self-regering, en nasionalisme, bv. die begin van die 'Sing-opstand' van 1987 (Kazakhstan, Letland, Armenië); nasionalistiese opstand in Georgië en die Tblisi-menseslagting (1989) *lei tot die ineenstorting van die Sowjetunie*
  - **Gorbachev se reaksie op politieke probleme en die impak daarvan**
    - Stel Demokratiya en Glasnost in en poog om die politieke stelsel te hervorm, *maar dit vererger die politieke probleme/die aard van die politieke probleme verander en lei tot die ondergang van die Sowjetunie*
    - Glasnost laat mense toe om hul kommer te lug en lei tot verskerpte protes en oproepe vir verdere vryhede
    - Laat nasionalistiese bewegings toe, veral in die Baltiese SSR'e, *wat uiteindelik die eerste sou wees om van die USSR weg te breek en die finale ineenstorting van die Sowjetunie te veroorsaak*
    - Demokratiya poog om die burokratiese traagheid te hanteer wat die Sowjetunie in die gesig staar en demokratiese elemente in die USSR in te bring, *maar dit is beperk en gevolglik nie net ondoeltreffend nie, maar veroorsaak ook oproepe vir meer volgehoue verandering*
    - Kongresse van Volksafgevaardigdes word in 1987 ingestel, nie-party kandidate word toegelaat om te staan, en mededinging tussen partykandidate

- Teenstand van konserwatiewes wat dit as verraad teen kommunisme beskou, en van hervormers wat meer toeganklikheid tot die politieke sfeer wil sien
- *Die USSR is dus polities onstabiel, en die hervormings doen min om dit te verbeter*

- **Ekonomiese probleme**
  - **Kwessies wat die USSR in die gesig staar**
    - Gesentraliseerde ekonomie is ondoeltreffend, wanbestuur van hulpbronne
    - Min verbruikersgoedere
    - Stagnering onder Brezhnev duur steeds in die 1980's voort
    - Min aansporing om te innoveer of te produseer; lieg om kwotas na te kom
    - Verouderde toerusting, swak kwaliteit behuising
    - Koste van die nuwe wapenwedloop – USSR kan nie meeding met die VSA se toenemende herbewapening nie
    - Koste om satellietstate in stand te hou
    - Dreineer die staat weens die oorlog in Afghanistan
    - USSR se skuld neem merkbaar toe
    - *Al hierdie kwessies beteken dat die USSR nie in staat is om sy bevolking tevrede te stel nie, hulle soek verandering en begin daarvoor agiteer*
  - **Gorbachev se reaksie op ekonomiese probleme**
    - In 'n poging om die ekonomie te laat herleef, stel Gorbachev Perestroika in – 'n herstrukturering en desentralisasie van die ekonomie
    - Ondernemingsreg verleen meer outonomie aan besighede, wat sekere besluite oor die bestuur van hul ondernemings kan neem
    - Staat beëindig subsidies vir sakeondernemings wat misluk, *maar sonder staat-steun stort baie hiervan ineen, wat lei tot verslegtende ekonomiese probleme en toenemende werkloosheid*
    - Prysbeheer eindig en vrye mark word grootliks toegelaat om die prys van goedere te bepaal. *As gevolg van 'n geskiedenis van prysbeheer, word goedere te goedkoop aangebied (bv. brandstof) en wanneer beheermaatreëls opgehef word, styg inflasie drasties en mense kan nie basiese benodigdhede bekostig nie. Dit lei tot verhoogde werkersontevredenheid en stakings deur werkers wat op hoër lone aandring*
    - Hervormings hou nie tred met die eise of behoeftes van die mense nie, en wanneer Gorbachev die eise probeer bespoedig, versleg die ekonomiese situasie verder. *Daar is toenemende ontevredenheid in die Sowjetunie, van sowel hervormers as konserwatiewes wat voel die hervormings is skadelik*
    - Hervormers soos Yeltsin word gewilder en verkry gedeeltelik mag omdat hulle 'n beter oplossing vir die ekonomiese probleme belowe
    - *Die USSR staar dus enorme ekonomiese probleme in die gesig, wat Gorbachev met sy hervormings vererger. Toenemende ontevredenheid lei tot 'n afname in steun vir die kommunistiese party, en toename in protes, en 'n hunkering na 'n nuwe vorm van regering. Terselfdertyd het die regering nie geld om sy mag af te dwing nie, en verval dieper in skuld, wat onvolhoubaar is*

- **Ineenstorting van die USSR**
  - Teen 1990 het die USSR beheer oor sy satellietstate verloor, en 'n hunkering na vryheid weerklink in die USSR. Ekonomiese en politieke probleme is nie opgelos nie, en vererger in werklikheid
  - In 1990 lei die eerste vrye verkiesings vir die VPO's daartoe dat nie-partykandidate in 7 van die 15 republieke wen. *Dit lei tot 'n 'wetteoorlog' waar Republieke die gesag van die staat uitdaag en die Sowjetunie se sentrale regering verder verswak*
  - Yeltsin word in Maart 1990 president van die Russiese SSR, en dit lei tot 'n magstryd tussen hom en Gorbachev

IEB Copyright © 2024

- In 1991 verklaar die Baltiese republieke onafhanklikheid, wat lei tot 'n mislukte militêre ingryping deur Gorbachev
- Augustus 1991 se poging tot 'n staatsgreep *stroop Gorbachev en die sentrale regering se laaste oorblyfsels van mag en Yeltsin word in de facto beheer gelaat. As 'n hervormer en nie deel van die KP nie, laat Yeltsin die onafhanklikheid van die Baltiese state toe en sit die verbrokkeling van die Unie voort*
- September 1991 – amptelike ontbinding van die USSR
- Sedertdien sluit baie voormalige Sowjetrepublieke by die GOS en daarna by die Russiese Federasie aan
- *Die USSR is dus nie in staat om sy politieke en ekonomiese probleme te oorkom nie, en speel die grootste rol in die ineenstorting van die Sowjetunie*
- *Kandidate kan ook verwys na ander aspekte van swakheid wat die einde van die Sowjetunie beïnvloed het, maar dit is nie 'n vergelykende opstel nie*

IEB Copyright © 2024

AFDELING B UITGEBREIDE SKRYFSTUK

Beantwoord **EEN** vraag uit hierdie afdeling.

Die uitgebreide skryfstuk moet ongeveer 350–400 woorde lank wees. Jy moet jou eie kennis gebruik en jy mag ook na die stimulus verwys om die vrae te beantwoord. (Dis nie nodig om 'n woordtelling in te sluit nie.)

TEMA DIE KOUE OORLOG

VRAAG 4

Verduidelik waarom Duitsland 'n gebied van spanning tydens die Koue Oorlog geword het deur die volgende vrae te beantwoord:

(a) Wat het gelei tot die Berlynse Blokkade?
(b) Hoe het die Weste op die Berlynse Blokkade gereageer?
(c) Watter impak het die Berlynse Blokkade en Lugbrug op Europa en die Koue Oorlog gehad?

- **Oorsake – Langtermyn [Verdeling van Duitsland]**
  - Duitsland verslaan nadat Westerse en Sowjet-troepe Berlyn verower
  - Jalta- en Potsdam-konferensies – verdeling van Duitsland in 4 sones van geallieerde besetting; Berlyn ook verdeel
  - Geallieerdes kon reparasies uit hul gebiede van Duitsland onttrek
  - Mondelinge ooreenkomste van toegang tot Berlyn vir alle bondgenote
  - Duitse sones sal deur die Geallieerde Beheerraad geadministreer word, wat sal werk vir hereniging en selfregering na die de-Nazifikasie van Duitsland
  - Hereniging vind nie plaas nie as gevolg van toenemende Koue Oorlog-spanning
  - Toenemende ongelykheid van ekonomieë en lewenskwaliteit tussen Oos- en Wes-Duitsland
  - Doelwitte vir Duitsland verskil – die Weste glo dat ekonomiese herstel verdere oorlog sal voorkom, terwyl die Sowjetunie Duitsland militêr en ekonomies swak wil hou om moontlike toekomstige herbewapening en invalle te voorkom

- **Oorsake – Korttermyn**
  - Marshall-hulp aan Wes-Duitsland laat dit goed herstel en versterk sy ekonomie
  - Daarteenoor beteken Sowjet-onttrekking van herstelwerk en die hoop vir 'n swak Duitsland dat Oos-Duitsland toenemend ekonomies onstabiel raak
  - Teen 1948 het die Westerse sones saamgesmelt (eers Bizonië en toe Trionië)
  - Die kontras is die duidelikste sigbaar in Berlyn, waar albei ekonomieë vrylik interaksie het
  - Die Weste wil 'n nuwe geldeenheid (Deutsche Mark) in sy sones instel; USSR verlaat die ACC uit protes
  - Die Weste stel nuwe geldeenheid in, maar nie in Berlyn nie. Sowjette beskuldig hulle daarvan dat hulle die Vier Magte-ooreenkoms skend
  - Sowjetunie reageer met sy eie nuwe geldeenheid in Wes-Duitsland EN Berlyn, waarop die Weste die DM in Berlyn bekend stel
  - Berlyners gebruik die DM – wat die skynbare skepping van 'n kapitalistiese 'gat in die ystergordyn' in Berlyn beteken

IEB Copyright © 2024

- **Berlynse Blokkade en Westerse reaksie – Lugbrug**
  - In reaksie op die geldeenheidkrisis, en in die hoop om die Weste uit Berlyn te dwing, versper Stalin alle pad- en spoortoegange na Wes-Berlyn. Omsingel uiteindelik die hele Wes-Berlyn deur Sowjet- en DDR-troepe
  - USSR verskaf sommige goedere aan Wes-Berlyn, maar dis nie voldoende nie
  - Blokkade begin amptelik op 23 Junie 1948 – geen goedere in of uit per pad of spoor nie, lugverkeer word ontwrig (maar nie direk aangeval nie)
  - Die Weste het min opsies – om die blokkade te verbreek/oor te neem, sal direkte konflik tot gevolg hê, en die Rooi Leër is op hierdie stadium sterker as die VSA/VK se grondmagte
  - Lucius Clay (administrateur van die VSA-sone van Duitsland) stel 'n lugbrug van goedere voor
  - Die Weste reageer op 26 Junie met Operasie Vittles – lugvervoer van voorrade na Wes-Berlyn
  - USSR sal duidelik die aggressor wees as hulle inmeng met die humanitêre sending
  - VS Lugmag en Britse Lugmag voorsien Wes-Berlyn volledig vir die duur van die blokkade
  - Gebruik drie lughawens in Wes-Berlyn – die belangrikste is Tempelhof
  - Sowjette bied aan om die blokkade op te hef as die Weste die Deutsche Mark laat vaar, maar hulle weier
  - Tydens die hoogtepunt van die lugbrug land 'n vliegtuig elke 45 sekondes, meer as 2,3 miljoen ton goedere word afgelaai
  - Geallieerdes plaas 'n teenblokkade op Oos-Duitsland, wat lei tot tekorte en die moontlikheid van opstand
  - Op 12 Mei 1949 hef Stalin die blokkade op

- **Impak van die blokkade**
  - Verhoogde Koue Oorlog-spanning, dikwels beskou as die eerste groot konfrontasie van die Koue Oorlog
  - Verstewig die verdeling van Europa en verdiep die Koue Oorlog
  - Versterk Amerika se posisie in Wes-Duitsland en Wes-Europa oor die algemeen
  - 'n Groot propaganda-oorwinning vir die Weste
  - Oorwinning vir inperkingsbeleid
  - Vrees vir 'n warm oorlog oor Berlyn, wat dwarsdeur die Koue Oorlog 'n brandpunt bly
  - Gevare van Sowjet-belange in Berlyn boesem vrees by die Weste in
  - Teen 1949 word elke sone tot 'n onafhanklike staat verklaar
  - Wes-Duitsland word die Federale Republiek van Duitsland, gelei deur Konrad Adenauer en ondersteun deur die Westerse moondhede
  - Oos-Duitsland word die Duitse Demokratiese Republiek (DDR) onder Walter Ulbricht, en 'n satellietstaat van die USSR
  - Die Weste skep NAVO deels as 'n reaksie op die vrees vir moontlike Sowjet-uitbreiding (Federale Republiek Duitsland sluit eers in 1955 aan)

IEB Copyright © 2024

OF

TEMA BURGERLIKE WEERSTAND IN SUID-AFRIKA

VRAAG 5

Verduidelik die belangrikheid van interne weerstand in Suid-Afrika in die 1980's deur die volgende vrae te beantwoord:

(a) Watter grondwetlike hervormings het PW Botha in die 1980's in Suid-Afrika ingestel?
(b) Hoe het Suid-Afrikaners in die 1980's teen hierdie grondwetlike hervormings geprotesteer?
(c) Watter impak het hierdie weerstand op die apartheidstaat gehad?

- **Konteks**
  - Onderdrukking van protes in die 1960's en 1970's demp weerstand
  - Herlewing van protes ná die 1976-opstand, en toenemende politisering van die jeug
  - Botha in 1978 verkies en onder toenemende interne en eksterne druk
  - Totale Strategie-beleid in reaksie op 'totale aanslag' – 'n kombinasie van toenemende onderdrukking en skynhervorming, met 'n fokus op grondwetlike hervorming
  - Hierdie nuwe regeringsbeleid lei tot nuwe vorme van weerstand
  - Daar is verwag dat die 'Rubicon'-toespraak beduidende hervormings sou bring, maar het nie – eerder NP/wit mag versterk – duidelike aanduiding dat een man een stem/demokrasie nie op Botha se agenda was nie

- **Botha se hervormings**
  - 1983 konstitusionele veranderings
    - Skep amp van Staatspresident en vergroot Botha se beheer
    - Die kabinet word al hoe magtiger, ook onder NP se beheer
    - Die Wet op Swart Plaaslike Owerhede skep township-rade as 'n oppervlakkige teken van mag vir mense in die townships, maar dit word as uitlewering aan die regering beskou en veroorsaak verhoogde teenreaksie
    - Skepping van die driekamerparlement in 'n poging om bruin- en Indiërsteun te verkry
    - Volksraad – wit kandidate, 178 setels
    - Huis van Afgevaardigdes – Indiërkandidate, 45 setels
    - Huis van Verteenwoordigers – Kleurlingkandidate, 85 setels
    - MAAR setels in die wit Volksraad weeg swaarder as die ander twee huise
    - Besluite oor 'eie sake' binne die individuele huise, maar 'algemene sake' deur 'n gesamentlike sitting
    - President besluit watter sake eie of algemeen is; dit verminder die mag van die Huis van Afgevaardigdes en Huis van Verteenwoordigers nog verder
  - Plaaslike swart owerhede
    - Permanensie van swartmense in Suid-Afrika as feit erken, maar Botha wil geen verteenwoordiging in die parlement toelaat nie
    - Wet op Swart Plaaslike Owerhede (1982) gee township-inwoners die vermoë om township-raadslede te verkies – plaaslike regeringstrukture binne die townships
    - Raadslede is in beheer van township-administrasie en hul fondse is afkomstig van die huurgeld en heffings van die township-inwoners
    - Plaaslike swart owerhede bly onder beheer van die Bantoe-administrasieraad van die regering (almal wit amptenare wat deur die regering aangestel word)

IEB Copyright © 2024

  - Al hierdie hervormings is oppervlakkig en hou die basis van apartheid stewig in plek en verskans die mag van die Nasionale Party verder
- **Metodes en impak van weerstand – UDF & Nasionale Forum**
  - Teenkanting teen die driekamerparlement is hewig – die stigting van die United Democratic Front en die Nasionale Forum, albei oorkoepelende liggame met affiliasies wat voorsiening maak vir ŉ meer vloeibare struktuur en moeiliker vir die regering om te onderdruk
  - Albei word belangrike organisasies vir protes teen apartheid, alhoewel die UDF groter steun geniet
  - UDF se boikot van die Driekamerverkiesing is baie suksesvol – slegs 20% van stemgeregtigde kiesers neem aan die verkiesings deel, 'n duidelike aanduiding dat die nuwe grondwet nie deur Kleurling- en Indiërkiesers aanvaar word nie. Ten spyte van hierdie wydverspreide teenkanting wat toon dat die nuwe parlement onwettig is, gaan die regering nogtans voort met sy planne vir ŉ driekamerparlement
  - UDF het ongeveer 600 affiliasies en nagenoeg 3 miljoen lede. Is betrokke by wyd-verspreide en doeltreffende boikotveldtogte, insluitende huur, skool, verbruikers-boikotte
  - Oorkoepelende liggame soos die UDF en NF kan protes meer effektief en op 'n meer verenigde wyse as voorheen mobiliseer en koördineer – die regering is nie in staat om hulle te beheer nie ten spyte van verbod, arrestasies en aanhoudings
  - Wanneer die UDF uiteindelik verban word, hergroepeer die affiliasies in die Mass Democratic Movement en in 1989 begin die Defiance Campaign
  - UDF lei ook boikotte teen die plaaslike swart owerhede

- **Metodes en impak van weerstand – Civics en die 1984-opstand**
  - Gemeenskapsorganisasies in townships bestaan sedert die laat 1970's (bv. PEBCO, SCA, Craddock Residents' Association) en aktiwiteite en belangrikheid neem in die 1980's toe
  - Belangrike voetsoolvlak organisasie- en weerstandmetodes
  - Word veral belangrik nadat die Swart Plaaslike Owerhede as opposisie en alternatiewe instellings by die plaaslike swart owerhede ingestel word – gewelddadige konflik met die Swart Plaaslike Owerhede lei daartoe dat raadslede bedank, vlug en tot die ineenstorting van daardie stelsel
  - Georganiseerde en gedwonge massa-optrede soos wegbly-aksies en boikotte, dien as drukgroepe vir dienslewering, hooffokus van kommunikasie in die townships en tussen township-inwoners en verbanne organisasies
  - Lei straatkomitees om protes te organiseer; boedoehowe om protes te beheer en af te dwing
  - Werk saam met ander organisasies – vakbonde, UDF, NF, studente- en jeug-organisasies
  - Kritiese rol tydens die **1984 Township Opstand**
    - Begin in 1984 as 'n reeks huurboikotte en kry momentum
    - Word 'n algemene opstand wat tot 1986 duur
    - Civics en UDF belangrik vir die organisasie en volhoubaarheid van die opstand
    - Toenemende en volgehoue protes in townships (begin in die Vaaldriehoek en versprei landwyd), toenemende geweld teen plaaslike swart owerhede en vermeende medewerkers, geweld tussen 'comrades' en 'vigilantes'
    - Die townships word effektief onregeerbaar en die apartheidsregering is op die agtervoet, reageer op die opstand, maar nie in staat om dit heeltemal te onderdruk nie – staat verloor beheer oor die townships en reageer wreedaardig met noodtoestand en deur troepe in die townships te ontplooi

IEB Copyright © 2024

  - o Opstand word in 1986 beëindig weens regering se onderdrukking, maar weerstand woed voort, en die opstand versterk die ANC en ander anti-apartheidorganisasies

- **Algemene impak op apartheidstaat**
  - Protes en weerstand is meer verenig, militant en volgehoue as voorheen
  - Die regering verloor maande lank beheer oor gebiede in die land
  - Reageer deur geweld en groter onderdrukking, maar dit kan nie protes heeltemal stopsit nie
  - Voortdurende weerstand verswak die apartheidstaat en verhoog sowel interne as internasionale ondersoek
  - Weerstand kom uit alle sektore van die samelewing en dus moeiliker om te onderdruk
  - Vermeerder ekonomiese druk op die staat totdat dit nie langer kan voortgaan met onderdrukking nie
  - Teen 1989 is daar ietwat van 'n dooiepunt, met die regering wat nie weerstand kan stopsit nie, en weerstandsorganisasies wat nie die staat kan omverwerp nie
  - Toenemende oproepe vir hervorming deur sakeleiers, Afrikaner-intellektuele en meer reformistiese elemente in die NP
  - Dit lei (saam met ander internasionale faktore) daartoe dat die NP-leierskap genoodsaak is om met die bevrydingsorganisasies te onderhandel

OF

TEMA DIE EINDE VAN DIE KOUE OORLOG EN 'N NUWE WÊRELDORDE

VRAAG 6

Verduidelik die impak van die wêreld se finansiële instellings op Afrika deur die volgende vrae te beantwoord:

(a) Wat het gelei tot die skepping van die IMF, Wêreldbank en WHO?
(b) Hoe probeer die IMF, WB en WHO om die wêreld se ekonomieë te reguleer?
(c) Watter impak het die beleide van die IMF, WB en WHO op Afrika gehad?

- **Stigting en ideale van die IMF, WB en WHO**
  - IMF & WB in 1944 by Bretton Woods-konferensie gestig
  - Bretton Woods-konferensie gehou om toekomstige wêreldekonomie te bespreek, glo dat globale handel die beste manier is om van die Tweede Wêreldoorlog te herstel. Bevorder vryhandel (aanvaar vroeë neo-liberale ekonomiese beleid en versterking dit sedert die 1970's)
  - GATT in 1947 gestig, vervang deur WHO in 1955
  - Wêreld se finansiële instellings deur die G8-lande oorheers
  - Bekend as die 'Ysterdriehoek'
  - Drastiese verandering van proteksionistiese beleid van die Weste voor die Tweede Wêreldoorlog
- **Rol van die IMF, WB, WHO**
  - Dikwels as 'neo-kolonialisties' beskou – om mag van die noordelike lande oor die suidelike lande uit te brei
  - **Wêreldbank**: aanvanklik geskep om met die heropbou van Europa te help. Tans gebruik dit beleggings van die 148 lidlande om projekte in ontwikkelende lande te finansier. Fokus op infrastruktuurontwikkeling: damme, kragsentrales. Werk nou saam met die IMF

IEB Copyright © 2024

- **Internasionale Monetêre Fonds**: geskep om wêreldwye finansiële aktiwiteite te administreer. Reguleer wisselkoerse tussen geldeenhede. Stel lenings beskikbaar aan lande met skuld, in ruil vir hul aanpassing by ekonomiese beleid wat deur die IMF voorgestaan word, bv. kontantgewasse, verminderde besteding aan maatskaplike dienste (Strukturele aanpassingsprogramme). Geweldige mag. Lande kan nie lenings ontvang wat deur IMF afgekeur word nie

    - **Strukturele Aanpassingsprogramme**
        - Gebaseer op neoliberale idees dat 'n groter rol vir die vryemark en minder regeringsinmenging ontwikkeling sal bevorder
        - Om lenings te verkry, moet Afrikalande by strukturele aanpassingsprogramme hou, bv. verhoging van hul rentekoerse, vermindering van staatsubsidies, devaluasie van geldeenhede, plaas vryemark in beheer
        - Aangemoedigde/gedwonge privatisering en fiskale dissipline, verminderde handelsversperrings (tariewe, kwotas, subsidies) in lande wat lenings aanvaar
        - Strukturele aanpassingsprogramme veroorsaak besonder strawwe toestande vir burgers van Afrikalande wat IMF-lenings aanvaar – besnoeiing van staatsubsidies vir boere veroorsaak mislukking, verminderde staatgesondheidsorg en -skoolopleiding, hoër werkloosheid, verhoogde koste van goedere
        - Verlaging van lewenskwaliteit – veroorsaak deur besnoeiings in staatsbesteding om te voldoen aan strukturele aanpassingsprogram-eise om begroting te balanseer
        - Fokus op kontant-oeste en uitvoere maak lande kwesbaar vir markskommelings sowel as misoeste; een misoes beteken ’n ekonomiese ramp. Gebrek aan diversifikasie van die ekonomie. Gebrek aan produksie van voedselgewasse, voedselonsekerheid
        - Vrye handel wat op Afrikalande afgedwing word, word nie altyd deur Westerse lande bekragtig nie
        - Vryemarkmagte in hierdie lande kon nie voortgaan waar regerings gedwing is om befondsing aan maatskaplike dienste te besnoei nie, of private dienste het vir die meeste mense onbekostigbaar geword
        - Lande verval in 'n skuldspiraal
- **Wêreld Handelsorganisasie:** bevorder vryehandel en verlaagde tariewe. Lidlande moet WHO-besluite gehoorsaam, selfs al moet hulle hul eie interne wette verander om dit te kan doen.

IEB Copyright © 2024

- **Ander gevolge vir Afrika**
  - Verhoogde skuld en afhanklikheid van buitelandse hulp
  - Finansiële instellings word deur Weste oorheers, met min ruimte vir Afrikalande om 'n insette te hê
  - Daar is gehoop dat BRICS 'n teenfoeter vir die Westerse finansiële instellings sou bied, maar kon nie daarin slaag nie
  - Vryehandel in werklikheid nie vry nie – storting van goedkoop goedere in Afrika wie se eie nywerhede nie kan meeding nie
  - Ongelyke tariewe en hindernisse wat gewoonlik die Weste bevoordeel en Afrika-ekonomieë benadeel
  - Die globale ekonomie lei tot 'n oorvloed massiewe multi-nasionale korporasies wat globale handel oorheers en regeringsbeleid kan beïnvloed. Dit lei dikwels tot swak werksomstandighede en vermindering van arbeidsregte om direkte buitelandse beleggings te lok. Min Afrika-produsente kan meeding

Totaal: 100 punte

IEB Copyright © 2024